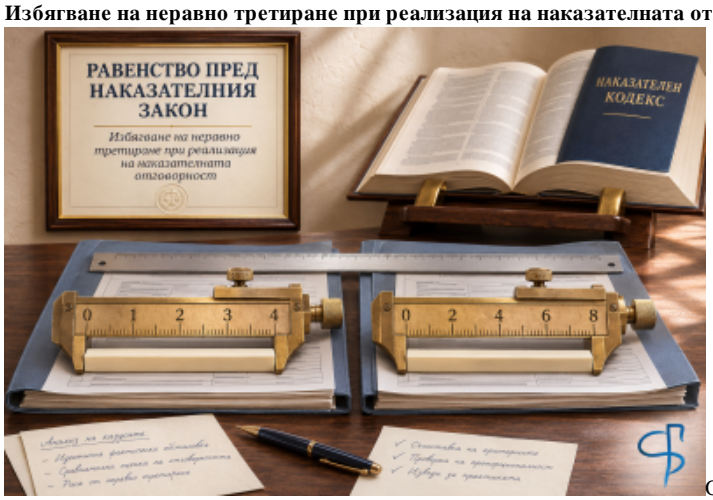
Избягване на неравно третиране при реализация на наказателната отговорност

Обучението развива компетентности за разпознаване, предотвратяване и преодоляване на неравно третиране при определяне на наказателната отговорност, в наказателния процес и при изпълнение на наказанията. То разглежда границата между обоснованата индивидуализация и различното третиране, повлияно от стереотипи, предразсъдъци или неотносими лични характеристики.
Основен акцент е последователното прилагане на правните критерии към сравними случаи при отчитане на съществените различия между тях. Анализът обхваща както основанията за професионалното решение, така и начина на неговото мотивиране и проверка.

Времетраене
Всеки модул е с продължителност **90 минути**. Основната програма включва три модула с обща продължителност **270 минути**, без почивките. Според потребностите на групата може да се включи допълващ модул за престъпленията с дискриминационен елемент.

Целева група
Съдии, прокурори, следователи и служители на органите по изпълнение на наказанията в групи по 20-30 участници.

Първи модул: Избягване на неравно третиране при индивидуализация на наказателната отговорност

Модулът разглежда равенството при прилагане на материалния наказателен закон и определяне на наказанието. Въвеждащият анализ съпоставя понятията и стандартите на националното право, ЕКПЧ и приложимото право на ЕС с психологичните механизми, които влияят върху професионалната преценка.
Основни теми:

- **Сравнимост на случаите.** Подбор на релевантни съдебни решения; установяване на сходства и съществени различия; оценка на основанията за различен наказателноправен резултат.
- **Относими индивидуални характеристики.** Разграничаване на обстоятелствата с правно значение от стереотипни представи, свързани с етническа принадлежност, пол, възраст, увреждане, религия, сексуална ориентация, социално положение и други лични признаци.

- **Еднакво приложение на материалния закон.** Определяне на по-благоприятния закон; особености при съкратено съдебно следствие, множество престъпления и наказване на съучастници.

- **Оценка на личността и поведението.** Индивидуални данни за обществена опасност, мотивация и възможности за поправяне; рискове от приписване на групови характеристики и от използване на социалната уязвимост като основание за по-тежко третиране.

- **Мотивиране и контрол.** Проверимост на критериите, последователност на аргументите и обосноваване на различията; разпознаване на дискриминационни съждения в съдебни и прокурорски актове; възможности за инстанционна корекция.

Практическа работа: съпоставка на решения по сходни случаи, казуси с промяна на отделен личен признак и анализ на мотиви към актове. Участниците проверяват дали промяната влияе върху решението им и с какви правни основания могат да обосноват това.

Втори модул: Избягване на неравно третиране при последваща индивидуализация на отговорността

Модулът разглежда последователността на критериите при промяна на наказателната репресия след осъждането и оценката на поведението и развитието на осъдения.
Основни теми:

- **Условно предсрочно освобождаване.** Съпоставимост на оценките за поправяне, поведение и изпълнение на индивидуалния план; значение на достъпа до труд, образование, програми и други възможности за положителна промяна.

- **Замяна на доживотния затвор и последващо облекчаване на наказанието.** Индивидуална оценка, последователност на критериите и мотивиране на решенията.

- **Пробация и пробационен надзор.** Определяне и изпълнение на мерките; разграничаване на нежелание за изпълнение от затруднения, произтичащи от здравословно състояние, увреждане, бедност или други обективни обстоятелства.

- **Замяна на пробацията с лишаване от свобода и помилване.** Относими обстоятелства, оценка на индивидуалния случай и рискове от непоследователно или стереотипно третиране.

- **Качество на информацията за осъдения.** Проверка на оценки, доклади и становища; разграничаване на наблюдавани факти от предположения и ценностни квалификации.

Практическа работа: анализ на случаи с различни условия и възможности за изпълнение на наказанието. Участниците обсъждат кои различия следва да бъдат отчетени и как това да намери израз в мотивите на решението.

Трети модул: Избягване на неравно третиране в наказателния процес и при изтърпяване на наказанието

Модулът обхваща поведението на институциите спрямо участниците в производството и лицата, които изтърпяват наказание. Разглеждат се установени за България нарушения, относима практика на ЕСПЧ и СЕС и констатации на Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията.
Основни теми:

- **Равно третиране в наказателния процес.** Достъп до защита и ефективно участие; оценка на достоверността; процесуални решения, повлияни от предварителни представи за обвиняемия, пострадалия или свидетеля.

- **Уязвимост и необходими адаптации.** Отчитане на възраст, увреждане, психично и физическо здраве, езикови и комуникационни затруднения; индивидуална преценка на необходимата подкрепа.

- **Професионална комуникация.** Формулиране на въпроси, изслушване и документиране; разпознаване на внушения, омаловажаване, обвиняване на пострадалия и предварително дискредитиране на неговите сведения.

- **Равно третиране при изпълнение на наказанието.** Достъп до медицинска грижа, труд, образование, програми и контакти с външния свят; режимни и дисциплинарни решения; отчитане на специфични потребности.

- **Превенция и корекция на институционални практики.** Разпознаване на повтарящи се модели на неравно третиране, документиране на основанията за решенията и използване на механизмите за контрол и защита.

Практическа работа: обсъждане на професионални ситуации, анализ на комуникационни грешки и решаване на казуси за процесуално и наказателноизпълнително третиране.

Допълващ модул: Престъпления с дискриминационен елемент и ефективна наказателноправна защита

Модулът е с продължителност **90 минути** и се включва при заявена потребност от специализация в разпознаването, разследването и наказването на дискриминационни посегателства.
Основни теми:

- **Дискриминационен мотив и правно значение.** Действителна или предполагана принадлежност на пострадалия към защитена група; смесени и конкуриращи се мотиви; значение за квалификацията и индивидуализацията.
- **Разграничения.** Отношения с хулигански, лични и сексуални мотиви, афект, терористично намерение и мотиви при международни престъпления.
- **Разпознаване и доказване.** Избор на пострадалия, изявления и поведение на извършителя, контекст на деянието и отношения между участниците; проверка на версиите и оценка на косвените данни.
- **Престъпно слово на омраза и онлайн посегателства.** Контекст, адресати, съдържание и разпространение на изявленията; граници на свободата на изразяване; събиране и запазване на електронни доказателства.
- **Ефективна институционална реакция.** Проверка на данните за дискриминационна мотивация, участие и защита на пострадалите, типични пропуски при разследването и мотивирането на актовете.

Методика
Интерактивна визуализирана лекция, серии от бързи въпроси, сравнителен анализ на случаи и групово решаване на казуси. При подходящ състав на групата се използват ролеви задачи и структурирани симулации.
Обучението се основава на анализ на действащото законодателство, съдебната и прокурорската практика, практиките по приложение на наказателноизпълнителното законодателство и относимата практика на ЕСПЧ и СЕС. Практиката на СЕС се разглежда съобразно приложното поле на правото на ЕС.
Работата със стереотипите, предразсъдъците и собствените професионални нагласи е включена във всички модули. След практическите задачи участниците обсъждат кои факти са повлияли върху решението им, как са приложили правния критерий и дали биха запазили извода си при промяна на неотносим личен признак.

Развивани умения
Участниците усъвършенстват способността си да подбират сравними случаи, да обосновават правно значимите различия, да разпознават дискриминационни съждения и да мотивират проверими решения. Обучението подпомага прилагането на последователни стандарти при съобразяване на индивидуалните особености и потребности на засегнатите лица.

Профил на лекторите
Екипът включва:

- **Изследовател на съдебната практика по наказателни дела с поне 10-годишен опит**, със специализация в обучението на посочената целева група по описаната методика и със специална компетентност в областта на антидискриминационното право и практиката на ЕСПЧ и СЕС.
- **Юридически психолог със специална подготовка в областта на дискриминацията или адвокат с опит по дела за защита срещу дискриминация.**

Подготовка на конкретното обучение
Всяко обучение се разработва след проучване на обучителните потребности и ресурсите на групата. Заявката определя подбора на случаи, акцентите и сложността на практическите задачи. Материалите се актуализират спрямо действащото законодателство и относимата национална и европейска практика.

27 Октомври 2015